

Kršćanstvo između kapitalizma i socijalizma

Robert Bogešić

Ministarstvo vanjskih poslova i europskih integracija Republike Hrvatske¹
robert.bogestic@mvpei.hr

UDK:26:327.5
Stručni članak
Primljeno: 9, 2010.
Prihvaćeno: 10, 2010.

Sažetak

Današnje moderno društvo nalazi se u neodrživom stanju. Kriza je u političkim sustavima, gospodarstvima, financijama i što je najgore u moralu i sustavima vrijednosti. S jedne strane, američki kapitalizam je opterećen borbom za ostvarivanje profita, ali i za socijalnu pravednost, Europu opterećuje projekt ujedinjenja kao put izgradnje stabilnosti i sigurnosti. Gdje je tu kršćanska crkva? Što nudi kršćanstvo? Postoji li kršćanski socijalizam? Bez obzira kako se sustav nazivao – kapitalizam, socijalizam ili nešto treće – samo sustav kojem nije osnovni cilj maksimalizacija profita, koji ne troši do iznemoglosti, izvan svojih granica, koji nije temeljen na pohlepi i ne misli samo na svoje „ja“ te ne krivi druge za svoje propuste, nego koji je svjestan svoga bližnjega ima budućnost.

Ključne riječi: *kršćanstvo, crkva, kapitalizam, socijalizam, globalizacija*

Uvod

Postoji uzrečica „Kapitalizam je bolest, socijalizam je krivi lijek“. Dok kapitalizam predstavlja društveni sustav u kojem su kapital, zemlja i sredstva za proizvodnju u privatnom vlasništvu, u socijalizmu ne postoji ni jedna klasa koja monopolizira ta sredstva, koja spadaju u općedruštvena sredstva.²

1 Autor u tekstu navodi osobna stajališta.

2 Pod pojmom kapital podrazumijevamo sva proizvedena pomagala koja se izravno i neizravno upotrebljavaju za proizvodnju ekonomskih dobara i usluga, kao što su razni strojevi ili sred-

O kakvoj se to krizi radi? Pojedini autori smatraju³ kako je riječ o krizi koja je započela kao financijska kriza u Americi, a potom se proširila po svijetu i pre-rasla u gospodarsku i političku krizu, ali bi mogla prerasti i u socijalnu, jer se njene posljedice osjećaju u društvu u kojem dolazi do sve većeg raslojavanja na manjinski, bogati, i većinski, siromašan sloj stanovništva. Kao uzroke navode se nestanak organiziranog tržišta i industrijskog kapitala, razdvajanje novca od rada zbog pojave tzv. virtualnog novca, dok se izvori problema vide u ljudskoj površnosti, pohlepi, licemjerju.

Gdje se tu nalazi kršćanstvo? U kojoj mjeri Evanđelje i sadržaj kršćanske vjere ne predstavljaju politički program, ali s druge strane u političkom djelovanju nosi u sebi etički smisao i poruku. Čemu služi Crkva? Je li sredstvo da učini ljude učenicima Isusa Krista, naviješta spasiteljsko i otkupiteljsko kršćanstvo u čijem je središtu Bog ili ostvaruje funkciju identifikacije naroda kroz religijske sustave koji se temelje na pripadnosti narodu i Crkvi?

U radu su prikazane uloge koje su imale i imaju sustavi kao što su socijalizam i kapitalizam, te kakvo mjesto zauzima i treba zauzeti kršćanska crkva u njima. Poseban osvrt je stavljen na tzv. „teologiju oslobođenja“, koja se pojavila 60-ih godina 20. st, posebno u državama Južne Amerike, a smatrali su je svojevrsnim oblikom kršćanskog socijalizma.

Kroz razvoj dvaju sustava, posebno u 20. st. pokazalo se kako ni kapitalizam ni socijalizam ne drže do čovjeka, jer u prvome dolazi do podređivanja profitu, dok u drugome se pod krinkom jednakosti provodio totalitarizam i svestrana kontrola vođena iz jednog centra. Poseban naglasak u radu je stavljen na odnos kršćanske crkve i etike, te posebno poslovne etike, s obzirom na njezinu ulogu u navedenim sustavima.

Kršćanstvo nudi jednostavan put, kao što je zapisano u Bibliji: „Jer je Bog tako ljubio svijet da je predao svojega jedinorođenog Sina da svaki koji vjeruje u njega ne propadne nego da ima vječni život“ (Iv 6,13).⁴

Pred Crkvom su izazovi da u svom djelovanju iznosi u društvu oštrinu kritike odnosa između jedinoga, pravoga Boga i idola, jer je pred opasnošću da upadne u pretjeranu identifikaciju s idolima modernog društva, uz objašnjenje i pro-

stva. U pojam zemlja spadaju prirodna bogatstva koja se upotrebljavaju za proizvodnju dobara i usluga, kao što su voda, nafta, plin, zemljište, izvori metala i druga bogatstva.

3 U sklopu manifestacije Dani kršćanske kulture organizirana je 30. ožujka 2010. god. tribina pod nazivom Kriza – ekonomska ili moralna, na kojoj su sudjelovali katolički intelektualac dr. sc. Neven Šimac, potom financijski stručnjak i savjetnik, poduzetnik 2006. godine Dragan Munjiza te mr. sc. Mario Raguž, urednik Programa religijske kulture koji je i moderirao tribinom.

4 Korišteni biblijski tekstovi preuzeti su iz Biblije u izdanju Hrvatskog biblijskog društva, Zagreb, 2006.

nalaženje kompromisa kako i to društvo misli na istoga Boga kada se govori o religioznim iskustvima i društvenim vrijednostima, te se identificira kroz npr. nacionalnu ili političku pripadnost

Kriza – uspon ili pad kršćanstva

Pojedini autori (Walter Benjamin) naglašavaju kako je kapitalizam postao „duševna bolest“ današnjice koja na umjetan način problematizira oskudicu i ograničenost dobara, što ima za posljedicu stalno nadmetanje. U tako postavljenom sustavu čovjek svu svoju snagu i sposobnost usmjerava na svoj ponos i ostvarenje svoga cilja i interesa. U današnjem, modernom, svijetu kapitalizam postaje religija. Simbol obožavanja postaje novac, dok su religijski Bog i vjera uokvireni u crkvene zidove i pojedine vjerske blagdane.

Činjenica je da, iako je kapitalizam kroz povijest imao i pozitivnih utjecaja na razvoj društva, razvoj industrije i proizvodnje, razvoj poduzetništva, u današnjem vremenu ne pruža izlaz iz nastalih kriza. Nakon sloma socijalizma, pred kapitalizmom je veliko iskušenje odgovoriti na izazove kriza s poretkom koji nije usmjeren samo na umnažanje kapitala ili će doći do izgradnje nekog novog, trećeg puta između kapitalizma i socijalizma, čiji će sadržaj biti i socijalno i tržišno gospodarstvo.

Kao što navodi enciklika *Centesimus annus* – promišljajući o temi “Kriza marksizma” – potrebno je nakon marksizma novo promišljanje društva, gospodarstva i svjetskog poretka, jer u realnom socijalizmu nije se nijekala vrijednost čovjeka, ali se nije imalo povjerenja u njega i njegovu slobodu. Tzv. “socijalistički moral” bio je zapravo samo poslušnost partiji kao nekom apsolutno višem cilju, a unutar te poslušnosti trebalo je samo biti snalažljiv na jaslama društvenog vlasništva. Temeljna greška socijalizma bila je antropološkog karaktera, jer nije priznavao ni privatno vlasništvo koje predstavlja čovjekovo naravno pravo, ni slobodnu inicijativu i poduzetništvo, već je gledao na čovjeka kao jednostavan element i “jednu molekulu socijalnog organizma ...” (CA 13).

Ovime se potvrđuje kako ni kapitalizam nije baš mnogo držao do čovjeka, jer ga je podređivao profitu, kapitalu i bezobzirnoj slobodi tržišta i poduzetništva, dok je komunizam stvarao totalitarizam vlasti i mehanizme svestrane kontrole.

Dok su u socijalizmu/komunizmu pojedine inicijative često bile proglašavane opasnim, posebno ako vladajuća politička stranka nije imala vodeću riječ i potpunu kontrolu, jer je sve moralo ići putem te stranke, u kapitalizmu vodeću riječ imao je kapital, iako se nastojalo izgraditi sustav političke i višestranačke demokracije, koji je podrazumijevao postojanje različitih ideja. U takvim uvjetima dolazi do fenomena „nužnosti pobjede“, koji u sebi sadrži trku za novcem. S druge strane, tijekom vremena u kapitalizmu su se postupno nastojala, pod priti-

skom sindikalnog pokreta, riješiti radnička i socijalna pitanja, dok su ta pitanja u socijalizmu bila rješavana po diktatu državnih, odnosno partijskih elemenata.

Pojedini autori⁵ naglašavaju kako je kontinuiranom rastu međunarodne trgovinske aktivnosti pogodovalo niz uzroka, među kojima su najznačajniji:

- rast svjetskog gospodarstva, koje je imalo za posljedicu stvaranje velikih tržišnih mogućnosti koje potiču poduzeća na globalno širenje, dok su s druge strane međunarodne ekonomske organizacije i integracije ubrzale globalnu integraciju i procese međunarodne trgovine;
- pravna sigurnost⁶, koja u većini zemalja u svijetu omogućuje razvoj međunarodne trgovine bez velikih neizvjesnosti;
- prednosti međunarodne aktivnosti poduzeća (transfer iskustva, ekonomija opsega, globalni pristup resursima, korištenje globalne koncepcije međunarodnog marketinga);
- troškovi razvoja proizvoda, koji se odnose na ulaganje u istraživanje i razvoj, što su neophodni preduvjeti opstanka i razvoja na tržištu. Kao posljedica proizlazi integriranje lokalnih proizvođača, koji su u podređenom položaju u odnosu na međunarodna poduzeća, u velike grupacije kako bi opstali na tržištu;
- kvaliteta predstavlja kontinuirano ulaganje u kvalitetu proizvoda, što je nužno da bi poduzeće bilo konkurentno, a uniformnost globalnih proizvoda može znatno smanjiti troškove u svim poslovnim funkcijama;
- napredak sustava telekomunikacija i transporta, zbog čega fizičke i vremenske udaljenosti gube na važnosti, a prosječni troškovi fizičke distribucije proizvoda se smanjuju;
- tehnologija, koja se odnosi na globalizaciju medija, pokretljivost potrošača, mogućnost elektroničke i kataloške kupnje te plaćanje karticama omogućuje međunarodnim poduzećima da svoje proizvode i usluge promoviraju i pozicioniraju regionalno pa čak i globalno, te izjednačavanje ukusa potrošača (potrošači pokazuju podudarnost u ukusima i ponašanju, a u XXI. stoljeću može se očekivati povećanje homogenizacije ukusa potrošača i globalizacije poslovanja).

Najnovija istraživanja agencije Bloomberg pokazuju kako tradicionalno poimanje socijalističkih i kapitalističkih zemalja gubi na smislu, jer bi pod utjecajem

5 Vidi više Previšić, J. i Đ. Ozretić-Došen, *Međunarodni marketing*, Masmedia, Zagreb, 1999, 59-64.

6 Pod okvirom pravne sigurnosti podrazumijevaju se sustavi registriranih marki i patenata, zaštita intelektualnog i drugih oblika vlasništva i zaštićenih prava, sustav zaštite stranih ulagača kroz bilateralne i multilateralne sporazume i sl.

globalizacije, jedna tzv. socijalistička država, Kina, mogla do 2027. godine preteći jednu tzv. kapitalističku državu, SAD i postati najveća globalna ekonomija. Tu tezu dodatno potvrđuju i slijedeći podaci.

Ekonomska snaga najmoćnijih država svijeta (GDP, u mlrd USD)

God/Država	SAD	Kina	Japan	Njemačka	V. Britanija
2009.	14,3	4,9	5,1	3,35	2,18
2010.	14,8	5,4	5,3	3,33	2,22

Izvor: agencija Bloomberg, 2010, *Jutarnji list*, 17. kolovoza 2010.

Slijedom navedenog, može li se, razmišljajući o postmodernom vremenu, sagledati uloga i mjesto kršćanske crkve i širenje Radosne vijesti, može li biti u službi ljudi, posebno onih koji su na razne načine ugroženi, da kroz djela ljubavi u praksi pokaže svijetu na koji način „voljeti svog bližnjeg kao samog sebe“?

Thomas Ruster, teolog iz Dortmunda, u svom djelu „Pobrkani Bog“ ističe da je kršćanstvo sebe vidjelo i doživljavalo kao religiju koja je bila u stanju ne samo pojedincu nego i društvu posredovati odnos sa zadnjim temeljem cjelokupne stvarnosti, ali danas to više nije jer je na mjesto kršćanstva zasjeo kapitalizam koji nam jedini posreduje odnos s krajnjom stvarnošću, s onim što uvjetuje i oblikuje naš život.

Ruster zaključuje da je kapitalizam moderna religija i kršćanstvo - ako želi ostati vjerno Bogu o kojem svjedoči Sveto pismo, a koji se ne može identificirati s krajnjom stvarnošću - mora što prije raskinuti, tj. ući u »razdruživanje« s kapitalizmom kao s religijom današnjice, dok teologija ima zadatak promišljati na koji način to razdruživanje ostvariti. U ostvarenju toga potrebno je, smatra Ruster, iznova promisliti spasiteljsko i otkupiteljsko shvaćanje kršćanstva koje je izgubilo na značenju i zapravo je u nemogućnosti posredovati iskustvo da je Bog o kojem Biblija svjedoči onaj koji donosi spasenje.

U Bibliji su zapisane riječi Isusa Krista kada govori o putu u vječni život: „... ljubi Gospodina, svojega Boga, svim srcem, svom dušom, svom snagom i svom svojom misli; i svojega bližnjega kao samoga sebe“ (Lk 10,27). Može li današnja kršćanska crkva ustrajati na putu promicanja i življenja puta ljubavi ili će biti opterećena predrasudama o pripadnosti – rimokatolicizmu, pravoslavlju, protestantizmu?

Globalizacija i vjera

Može li današnji kapitalizam pružiti izlaz iz ovisnosti o materijalizmu, usmjerenosti prema ostvarivanju profita, prema zaduženosti te stvarati čovjeka koji sve

polaže u svoj ponos i u svoje sposobnosti, talente i znanja. Može li se očekivati odgovor od, u Nietzscheom smislu, nadčovjeka koji sam sebe preslikava u božanstvo?

Kao što navodi Veselin Drašković (2007:259), globalizacija predstavlja „historijski, realan, proturječan, neravnomjeran, nezaustavljiv i nepovratan proces“, koji kroz svoje izražavanje mijenja međunarodne ekonomske, ali i ostale odnose u smjeru sve većeg povezivanja.

Padom socijalizma, posebno krajem 20. stoljeća, i razvijanjem kapitalizma u postsocijalističkim državama, koje se temeljilo, između ostalog, na denacionalizaciji i liberalizaciji, dolazi do razvijanja procesa globalizacije, koji, po nekim autorima, predstavlja uvertiru u tzv. „novi svjetski poredak“. Rastom tehnološkog progresa, posebno komunikacijskog, informatičkog i prometnog, dolazi do daljnjeg razvoja institucije „privatnog vlasništva“ i poduzetništva, koji se temelje na načelu interesa.

Drašković ističe kako se posebno ekonomska globalizacija, temeljila, između ostalog, na:

- razvoju po zakonima i logici krupnog kapitala;
- dualnosti koja se očituje u integraciji država i širenju transnacionalnih korporacija (TNK), te vodi smanjivanju nacionalnog suvereniteta;
- nesavršenosti pomoćnih mehanizma – vojna i politička hegemonija, ucjene, nasilje i prinuda su osnovne neekonomske poluge koje pomažu provedbi ekonomskih pritisaka, nejednake razmjene, ovisnosti i dominacija;
- institucionaliziranost procesa – koncentracija proizvodnje i centralizacija kapitala nameću moćne i institucionalizirane svjetske monopolske strukture koje dominiraju i onemogućavaju slobodnu konkurenciju i liberalan pristup globalnom tržištu;⁷
- dominaciji tržišne, transnacionalne i nadnacionalne regulacije nad državnim;
- promjeni subjekata koji sudjeluju na globalnim tržištima, a koji postaju sve krupniji i jači te mijenjaju organizacijsku i upravljačku strukturu s ciljem širenja poslovanja u brojnim zemljama te
- pojavi novih subjekata međunarodne ekonomske suradnje, kao što su međunarodne organizacije, financijski centri, institucionalni investitori, nevladine organizacije, ali i razne religiozne, dijasporne, terorističke i druge interesne mreže.

Mogu li se u takvim uvjetima razvijati odnosi vjerskog i sekularnog?

7 Drašković posebno ističe kako se smatra da svijetom dominira oko 400 TNK, koje raspolazu s oko 80 posto svjetskog kapitala.

Obama navodi u knjizi „Odvažnost nade“, u poglavlju „Vjera“, promišljajući o američkoj povijesti i razvoju demokracije, kako je Jefferson⁸ formulirao „zid koji razdvaja“ državu od crkve, u cilju zaštite vjerske slobode svakog pojedinca, zaštite države od sektaških sukoba i zaštite organizirane religije od države. Pri tome, ne treba zanemariti činjenicu da je Amerika stvorena na dva načela: (Keyes) načelo Bogomdane slobode i načelo kršćanske vjere.

Također je otvoreno pitanje na koji način se vjerski nazori mogu oblikovati u javnu raspravu. Moraju li vjernici svoja uvjerenja ostaviti iza vrata ulaska u crkvu i pred vratima gdje se nalazi prostor za javne rasprave?

Max Weber istraživao je odnos razvoja kapitalističkog sustava i nekih protestantskih etičkih principa u 16. stoljeću. Promatrajući vrijednosti modernog kapitalizma mnoge njegove vrijednosti nisu povezane s protestantizmom, jer ti principi nemaju izravnu vezu s načelima autoriteta Biblije kao Božje objave.

Weber posebno navodi neke karakteristike koje bi kršćanina trebao odbacivati, kao što su nedostatak samokontrole i discipline, neobuzdana emocionalnost i temperament, nepotrebno gubljenje vremena kroz lijenost, dosađivanje i neumjerene zabave, neumjerena potrošnja novca kao nedostatak financijske discipline, uživanje u bogatstvu i raskošnosti zbog vlastite slave, strasti prema tuđem privatnom vlasništvu, kriminal i stjecanje novca protivno zakonu ili kroz igre na sreću, korupcija, prijevare i nepreciznost u mjerenju, neumjerenost u prehrani i piću te motivacija za rad isključivo zbog zadovoljavanja egzistencijalnih potreba, bez namjera za napredovanjem i služenjem itd.

Kršćani bi trebali, smatra Weber, biti dobro organizirani u radu i prihvaćanju individualne odgovornosti za sve posljedice u odlučivanju, a veliku važnost imaju samokontrola, disciplina i emocionalna suzdržanost.

Kao pozitivna osobina je i štedljivost, kao dokaz skromnosti i odbacivanja užitaka u bogatstvu. To ne znači kako kršćani ne bi trebali trošiti, ali uz financijsku disciplinu. Štedljivost vodi akumulaciji kapitala koja vodi investicijama, koje vode k prosperitetu i profitu. S obzirom da kršćani ne mogu služiti Bogu i materijalnom bogatstvu, privatno vlasništvo i profit imaju vrijednost isključivo u Božjoj slavi, jer jedino njemu pripadaju. Bogatstvo treba služiti ljudima kao nagrada za njihov rad i sredstvo akumulacije, dok rad predstavlja način izražavanja ljubavi prema bližnjemu.⁹

8 Kao što Obama navodi (2008:179), mnoge su vođe američke revolucije, kao što su Franklin i Jefferson, bili ljudi koji su vjerovali u svemogućega Boga, ali i doveli u pitanje ne samo crkvene dogme nego i neke od temeljnih zasada kršćanstva. Jefferson je bio jedan od najzaslužnijih za donošenje Zakona o vjerskim slobodama u državi Virdžiniji, te se zalagao za odvajanje države od crkve.

9 Kada se promatra u originalnom biblijskom kontekstu „ljubav“ na grčkom znači agape, čije se značenje odnosi na djelovanje i služenje, a ne na strasti i emocije.

Može li kršćanstvo ponuditi izlaz?

Može li kršćanska crkva svojim poslanjem i naviještanjem Radosne vijesti izvršiti utjecaj na ponašanje postmodernog društva, prije svega na ponašanje pojedinca, na ponašanje u poslovnom i privatnom životu? Što nudi Biblija ovom svijetu?

Puljić A. u radu *Pojam ekonomije kroz stoljeća* navodi kako Biblija religijski osmišljava svijet i događaje te, u tom kontekstu, raspravlja o ulozi gospodara obitelji i odnosima muža i žene, roditelja i djece, gospodara i roba. Činjenica je da Biblija pokriva razdoblje od stvaranja svijeta, pa do silaska Boga u liku Isusa Krista među ljude kada će „obrisat Bog svaku suzu s njihovih očiju“ (Otk 21,4) i kada više neće biti smrti, „ni tuge, ni vike, ni boli...“ (Otk 21,4). Opisi navedenih odnosa u velikoj mjeri opisuju i odraz vremena i okolnosti u kojima su oni nastali, ali je i snaga te pisane riječi da nosi poruke i sadašnjem svjetovnom (čitaj: poslovno-privatnom) i religijskom (čitaj: vjerskom) životu.

S druge strane, pojedini autori ističu, u ostvarivanju poslovnog uspjeha i etičkog poslovanja, nekoliko etičkih načela (Blanchard i Peale, 1990, 35-65), kao što su svrha, ponos, strpljenje, upornost i perspektiva, koja ostvaruju određeni utjecaj i u vjerskom životu osobe i određene organizacije.

Svrha podrazumijeva sadržaj kojim se postiže određeni cilj i ona nije sama po sebi cilj. Kroz ostvarivanje svrhe izgrađuje se i slika o sebi i o načinu života koji se želi živjeti.

Ponos pretpostavlja osjećaj zadovoljstva s onim što se postiglo na poslu ili obitelji, te se taj osjećaj onda i dijeli s okolinom. Kao rezultat dolazi do pozitivnog utjecaja kako prema unutra – prema sebi, tako i prema vani – prema okolini. Na taj način osoba nastoji izbjegnuti dvije zamke: osjećaj manje vrijednosti i umišljenost.

Strpljenje se odnosi na ispunjenje vjerom koja ne bi smjela nedostajati u procesu postizanja cilja. Kao posljedica nestrpljivosti često je donošenje krivih odluka i postizanje krivih ciljeva. Uloga je strpljivosti da se učini ono što je ispravno, iako se pretpostavlja da ima negativan učinak na kraći rok, ali kasnije se vidi da se isplatilo napraviti to na duži rok.

Upornost je jedan od najvažnijih čimbenika uspjeha. Ako stvari ne idu onako kako se očekivalo i planiralo za svoju karijeru, netko će to na vrijeme shvatiti i reagirati, a netko će razočarano odustati; upornost podrazumijeva ostvarivanje određenog cilja bez obzira kakav je interes iza postignutog cilja. Jedna od važnih osobina osobe koje nastoji ostvariti napredak u poslu je psihička i emocionalna stabilnost, odnosno činjenica da uspješni ljudi ne odustaju lako, te su sposobni prepoznati kada i kako treba krenuti dalje.

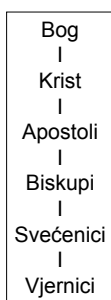
Perspektiva podrazumijeva sposobnost sagledavanja onog što je u određenoj situaciji važno. U tom kontekstu potrebno je izgrađivati uravnoteženu perspekti-

vu koja se odnosi na dvostruko „ja“. Prvo, vanjsko „ja“ koje je orijentirano isključivo na postizanje ciljeva i drugo „ja“ koje je okrenuto prema unutra, prema sebi i usmjereno ostvarivanju vrijednosti. Drugo „ja“ podrazumijeva postojanje mira, samoće i razmatranje u procesu postizanja ciljeva.

U ovom dijelu rada, s druge strane, zanimljivo je promotriti kakvu poruku šalje tzv. „teologija oslobođenja“.¹⁰ Osnovna karakteristika, između ostalog, teologije je isticanje iskupiteljskog i osloboditeljskog značaja Isusa Krista. Budući da se ta teologija pojavila u državama Južne Amerike, bila je primarno usmjerena potlačenima, prezrenima i siromašnima.

Prema razmišljanjima pojedinih autora (Boff, 1987:160a), koncepcija Crkve kao Božjeg naroda suprotstavljena je u dva koncepta. S jedne strane, klasična ekleziologija koja je uređena hijerarhijski te druga koncepcija koje se temelji na pučkoj Crkvi. Grafički to izgleda ovako:

a) hijerarhijski uređena Crkva

U koncepciji pod a) vjernik nema ništa, osim prava da prima. Biskupi i svećenici imaju sve: to je pravi kapitalizam. Oni proizvode religijske vrijednosti, a puk ih konzumira. Stil je monarhičan i piramidalan.

10 Teologija oslobođenja je bogoslovna škola, koja u Isusu Kristu osim iskupiteljskog daje značaj osloboditeljskog potlačenima i prezrenima u svijetu. Osnovana je poslije 1965, nakon Drugog vatikanskog koncila. Najviše se raširila po Trećem svijetu, gdje je ovakva škola i mogla naći najpovoljnije plodno tlo. Posebice je podlogu našla u Latinskoj Americi. Često se smatra ovu teologiju svojevrsnim oblikom kršćanskog socijalizma. Jedan od ključnih mislitelja ove škole je Gustavo Gutiérrez, čije se djelo "Teologija oslobođenja: Povijest, politika, spasenje", smatra manifestom kršćanskog socijalizma. Velika povezanost ove škole s revolucionarstvom i marksističkim idejama je pokrenula i Kongregaciju za nauk vjere, tako da je za Ratzingerova predsjedanja, 1984. godine, objavljena "Instrukcija", kojom se teologiju oslobođenja osuđuje i optužuje za poticanje nasilja i za marksističke vodilje u njenoj filozofiji (preuzeto 31. kolovoza 2010, hr.wikipedia.org).

b) pučka crkva

U koncepciji b) sve su službe Božjem narodu, u Božjem narodu, za Božji narod. Službe su u drugom planu, a u prvome je zajednica. Stil je bratski i komunitaran, te fleksibilan: službe nastaju prema potrebama.

Zanimljiva su i promišljanja što navode neki autori o karakteristikama puta (Boff, 1987:160b) koji prolaze kršćanske crkve u (rimokatoličke crkve u Južnoj Americi). Činjenica je da ni jedna kršćanska crkva nije „zaštićena“ ili „oslobođena“ od ovog puta.

KRITIKA	TRAŽENJE	TEMA- RAZMIŠLJANJE	PRAKSA
1) Svećenička crkva: klerikalizam	Narodna crkva: ne za narod, nego s narodom	Crkva – Božji narod	Otvoreni dijalog, ravnopravnost, slušanje naroda, participacija. Svećenik se prilagođuje. Drugi vatikanski sabor
2) Crkva koja nameće; anonimna; ne pita; ne obavještava; institucija; posluš zakonima.	Bratstvo, dijalog, služenje, horizontalni odnosi, suodgovornost.	Crkva zajednica, zajedništvo vjere i ljubavi; sakrament. znak.	Narod se mijenja: komunicira, izražava se u liturgiji, preuzima službe. Zajednica ne u posluhu, nego u ljubavi. Biblijski kružoci.
3) Otudjenje: Crkva, njezini obredi i sakramenti; saveznic bogatih i rastjelovljena.	Potraga za siromahom; utjelovljena Crkva otkriva nepravde, brani izrabljene, stječe svijest o ljudskim pravima.	Proročka Crkva; Crkva osloboditeljica, abrahamska zajednica; sakrament - sredstvo oslobođenja.	Društveni angažman, kružoci za osvješćivanje i razmišljanje o ljudskim pravima; osnivanje temeljnih crkvenih zajednica te udruženja za obranu ljudskih prava i narodnih interesa

Medellin/Puebla

Odluka kršćana da se odluče za Crkvu – Božji narod odnosi se na izgradnju žive Crkve, kao što je zapisano u Bibliji: „Zaklinjem vas dakle, braćo, Božjim milosrđem da prikazete svoja tjelesa za živu žrtvu, svetu, ugodnu Bogu; tako da vaše bogoslužje bude duhovno. Ne prilagođujte se ovom svijetu, nego se preobražavajte obnavljanjem svojega uma, da kušate što je Božja volja, što je dobro, ugodno i savršeno“ (Rim 12,1-2).

Kršćanska crkva, u najširem smislu, predstavlja “društvo svih istinskih vjernika koji žive. Crkva je univerzalno društvo svih vjernika, koje je Bog od vječnosti predodredio za vječni život”. Ako odredimo Crkvu kao “zajednicu” (grč. *eklesia* - zajednica, skupština), ona predstavlja skup ljudi iz istog mjesta, kraja ili zemlje, koje je pored drugog ujedinilo priznavanje Isusa Krista i poziv da ispovijedaju njegovo ime (Hammond, 1993:180).

U kontekstu mjesta i uloge kršćanstva i kršćanske crkve u modernom svijetu, posebno kada se promatra odnos kršćanskog prema sustavima kao što su socijalizam i kapitalizam, područje gdje Crkva može i mora podignuti svoj glas svakako je etika, posebno poslovna etika te uloge kršćanina u svijetu koji temelji svoje postojanje na ostvarivanju profita.

Polazišna točka kršćanske etike, kao što naglašava Bonhoeffer, je tijelo Krista Isusa i Kristov lik u liku Crkve. Na taj način Crkva ne predstavlja nekakvu religijsku zajednicu sljedbenika Isusa Krista, već predstavlja Krista suobličnog među ljudima (2009:126). Crkva predstavlja dio čovječanstva u kojem se Isus Krist uobličio i kao što je lik Krista jedan za sva vremena, tako je i Crkva jedna kroz ljudsku civilizaciju.

Prema Bonhoefferovom mišljenju, jedini mogući predmet kršćanske etike je Božja zapovijed (2009:295), koja predstavlja totalni i konkretan Božji zahtjev u Isusu Kristu upućen čovjeku putem Crkve, u obitelji, na poslu i vlasti. Važna karakteristika Božje zapovijedi je da ne dolazi odozdo, iz stvorenog svijeta, nego odozgo i objavljena je u Isusu Kristu, te predstavlja konkretan govor upućen konkretnoj osobi. Kao što zaključuje Bonhoeffer, Božja zapovijed predstavlja dopuštenje (str. 298) „da kao ljudi živimo pred Bogom“.

Pred Crkvom je dvojako ispunjenje božanskog mandata naviještanja: prvo, naviještanje Isusa Krista po cijelom svijetu; drugo, usmjerenost na sebe kao mjestu nazočnosti Isusa Krista.¹¹

Promišljajući o ulozi i daljnjoj perspektivi Crkve u javnosti posebno se ističu dva pitanja. Prvo je pitanje mjesta eshatologije, tj. govora o „posljednjim stvarima“. Činjenica je da je danas govor o toj temi gotovo iščeznuo ili se proglašava

11 Bonhoeffer posebno ukazuje kako je pred rimokatolicizmom opasnost da Crkvu podrazumijevaju kao svrhu samoj sebi na štetu božanskog mandata naviještanja, dok je za reformaciju opasnost da na štetu vlastitog područja ima samo mandat naviještanja riječi.

mitološkim i ljudskim projekcijama. Drugo je pitanje statusa kršćanstva kao religije, s obzirom da je današnje društvo isprepleteno funkcionalnim sustavima koji su odvojeni jedni od drugih i time je i religija strogo odvojena i ne ulazi u rad i djelovanje ostalih sustava, kao što su, npr. ekonomija ili politika.

Zaključak

Sadašnje stanje nije više održivo. Zašto? Neoliberalni kapitalizam opterećen je, s jedne strane, globalnim kriminalom, dok, s druge strane, nastoji izgraditi sustav vladavine prava. Socijalizam, kao političko-gospodarski sustav, jest sustav koji je u mnogim krajevima svijeta (Europa) nestao sa scene, dok u pojedinim krajevima još uvijek se nastoji održati (Južna Amerika, Azija) unatoč procesima globalizacije.

Moderne države nastoje antirecesijskim programima i mjerama definirati smjerove u borbama protiv krize. Pri tome, sustav vrijednosti se mora temeljiti na shvaćanju da se sustav može zvati kapitalizmom, feudalizmom, socijalizmom ili bilo kakvim *-izmom*. Međutim, samo onaj sustav koji je usmjeren na rad i štednju, potrošnji u granicama prihoda i suzbija nerad – samo taj sustav je strpljiv, ne krivi druge za svoje propuste i, najvažnije - ima budućnost.

Kršćanstvo, ako želi ostati vjerno Bogu o kojem govori i svjedoči Biblija, mora raskinuti s kapitalizmom kao s religijom današnjice koji oblikuje život ljudskog roda. Zato kršćanska crkva mora iznova u prvi plan staviti i naviještati spasiteljsko i otkupiteljsko kršćanstvo, u čijem je središtu Bog o kojem svjedoči Biblija i koji donosi spasenje.

Činjenica je da kršćani predstavljaju članove dvaju društava, kojima pripadaju u cijelosti. S jedne strane članovi su Božjeg grada i s druge strane ljudskog grada. Kao što ističu pojedini autori (Coste, 1995:219b), kršćani su pozvani u društvu primjenjivati Božju zapovijed koja im je upućena, bilo kao vjernik i pripadnik Crkve ili građanin i pripadnik društva, što znači da nastoje unijeti evanđelje u sva područja svojih djelovanja – vjerom, nadom i ljubavlju.

Literatura

- Biblija*, (2006). Hrvatsko biblijsko društvo, Zagreb.
- Blanchard K., Peale N. V. (1990). *Moć etičkog poslovanja*, Horvat elektronika.
- Boff, L. (1987). *Crkva, karizma i vlast*, Zagreb, Stvarnost.
- Bonhoeffer, D. (2009). *Etika*, Ex libris, Rijeka i Synopsis, Sarajevo.
- Coste, R. (1995). *Političke zajednice*, Zagreb, Kršćanska sadašnjost.

- Drašković, V. (2007). *Manifestacije ekonomske globalizacije*, Grupa autora, XIV Međunarodni znanstveni skup Ekonomska politika, Europska unija, mogućnosti/perspektive, Rifin, Zagreb, 257-273.
- Hammond, T. C. (1993). *Uvod u teologiju*, Izvori - Kršćanski nakladni zavod, Osijek.
- Obama, B. (2008). *Odvažnost nade*, Zagreb, Profil.
- Previšić, J., Ozretić-Došen, Đ. (1999). *Međunarodni marketing*, Masmedia, Zagreb.
- Puljić, A. (2001). Pojam ekonomije kroz stoljeća, *Ekonomski pregled*, 52 (5-6), 545-569, Zagreb.
- Weber, M. (2006). *Protestantska etika i duh kapitalizma*, Zagreb, Misl, Hlad i sinovi.

Robert Bogešić

Christianity between Capitalism and Socialism

Summary

Modern society is in an unsustainable state. There is a crisis in our political systems, economies, finances and, what is worse, in our morals and value standards. On one side, American capitalism is burdened with the struggle for profit and social justice, and on the other, Europe is burdened with a grand unifying project as a way of building stability and security. Where is the Christian church in all of this? What does Christianity offer? Is there a Christian socialism? Regardless of how the system is named – be it capitalism, socialism or something else - only a system without the basic objective of profit maximization, one that does not consume resources to the point of their exhaustion, beyond its borders, one which is not based on greed, only considering its own well-being, and that does not blame others for its mistakes, but the one that is aware of its neighbor, only that one has a future.

